

Весці БДПУ

Штоквартальны навукова-метадычны часопіс.
Выдаецца з чэрвеня 1994 г.

№ 1(55) 2008

СЕРЫЯ 2.
Гісторыя. Філасофія. Паліталогія. Сацыялогія.
Эканоміка. Культуралогія

Змест

Галоўны рэдактар

П. Дз. Кухарчык

Рэдакцыйная калегія:

- В. В. Бушчык
(нам. галоўнага рэдактара)
- Л. М. Давыдзенка
- А. В. Данільчанка
- А. П. Жытко
- М. М. Забаўскі
- Л. М. Каранеўская
(адк. сакратар)
- І. В. Катляроў
- П. В. Кікель
- Г. А. Космач
- Н. І. Кунгурава
- А. М. Люты
- У. А. Мельнік
- А. І. Смолік
- С. В. Снапкоўская

Гісторыя

- Сакалоў М.К. Станаўленне аспіранцкай формы падрыхтоўкі навукова-педагагічных кадраў у вышэйшых навучальных установах Беларусі 3
- Пуцік У.С. Нацыянальнае пытанне ў праграмах і дзейнасці палітычных партый на тэрыторыі Беларусі (на мяжы XIX–XX ст.) 6
- Волкава В.А. Дзейнасць Маскоўскага і Санкт-Пецярбургскага аддзяленняў Саюза раўнапраўя жанчын у гады Першай расійскай рэвалюцыі 10
- Крывіцкая К.В. Камісія Часовага урада Вялікага княства Літоўскага: стварэнне і склад 13
- Зданкевіч К.В. Судовая рэформа 1864 г. у Беларусі: гістарыяграфія праблемы 16
- Кадзіра У.М. Прыгонніцкі ўціск і антыфеадальная барацьба беларускага і ўкраінскага народаў у другой палове XVI – 30-я гг. XVII ст.: аналіз археаграфіі 19
- Люты А.М., Кадзіра У.М. Генезіс і звалюцыя казацтва Вялікага Княства Літоўскага ў канцы XV – XVI ст. 21
- Вялікі А.Ф. Беларуска-польскія ўзаемаадносіны ў знешняй палітыцы СССР у сярэдзіне 40 – другой палове 50-х гг. XX ст. 25
- Важнік В.М. Эканамічныя, навукова-тэхнічныя і культурныя сувязі БССР і ПНР у 1949–1979 гг. 29
- Гайдукевіч Л.М. Малыя гістарычныя гарады як аснова развіцця турызму ў рэгіёнах Беларусі 32
- Старычонок В.В. Месца амерыканскай грамадскай думкі і Кангрэса ЗША ў адносінах да пытання аб прымяненні Злучанымі Штатамі сілы ў 1990–1995 гг. 36
- Субоцін А.Г. «Імперская рэформа» ў Трэцім рэйху (1933–1934 гг.) 42

Філасофія

- Красюк У.Ф. Макс Планк на фоне эпохі 46
- Шымбалёў А.А. Астралогія і рэпрэзентацыя рэальнасці 48
- Стаховіч Т.В. Эстэтычныя пошукі ў творчасці кампазітара Вячаслава Кузняцова 52

Паліталогія

- Сіманоўскі С.І. Артыкуляцыя інтарэсаў у палітычнай сістэме грамадства 57
- Скок Н.У. Палітычная культура: узроўні і структура 61
- Юройць К.П. Фарміраванне беларускай нацыянальнай ідэі канцы XIX – першай чвэрці XX ст. 63
- Новікава С.І. Развіццё ідэі і ўяўленняў аб праве і справядлівасці: антычнасці да праектаў сацыялістаў-утапістаў 67

Весці БДПУ
сер 2. № 1. 2008

тычнай сферы ў іх гарадах. Так, на думку 64,6% апытаных, для турыстаў у іх горадзе перш за ўсё трэба аднаўляць аб'екты гісторыка-культурнай спадчыны, сядзібна-этнаграфічныя цэнтры і турысцкія маршруты; 58,5% звяртаюць увагу на неабходнасць будаўніцтва і рамонт гасцініц, турысцкіх і спартыўных баз; 50,6% – добраўпарадкаванне водаахоўных зон, прыродных аб'ектаў; 38,4% – стварэнне комплексаў агра-, экатурызму. На ўсё гэта патрабуюцца значныя матэрыяльныя, фінансавыя, чалавечыя рэсурсы, якімі ў поўным аб'ёме малыя і сярэднія гарады не валодаюць. Таму, нягледзячы на ўнікальнасць архітэктурна-ландшафтнага асяроддзя малых і сярэдніх гарадоў Беларусі, гістарычных і культурных помнікаў, укладу жыцця насельніцтва, якое захавала народныя традыцыі, развіццё турысцкай галіны для большай часткі рэспандэнтаў-кіраўнікоў (64,3%) малых гарадоў не падаецца перспектыўным [4].

Прыведзены вышэй аналіз сведчыць пра тое, што на сучасным этапе развіцця ў рэспубліцы не павінна ігнаравацца аб'ектыўная неабходнасць уключэння турызму ў сацыяльна-эканамічныя механізмы, рэфармаванні, накіраваныя на якасныя пераўтварэнні ў малых гарадскіх паселеннях.

Для гарманічнага развіцця турызму, сістэмы ўстойлівага развіцця малых гарадоў у першую чаргу неабходна добраўпарадкаванне горадаўтваральнай базы, а таксама фарміраванне сеткі турысцкіх аб'ектаў у комплексе з інфраструктурай абслугоўвання мясцовага насельніцтва.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

1. Федорук, А.Т. Садово-парковае іскусство Беларусі / А.Т. Федорук. – Мінск: Ураджай, 1989. – 247 с.

2. Матэрыялы міжнароднага семінара «Разработка стратегии развития культурного туризма и усиления роли объектов Всемирного наследия в социально-экономическом развитии регионов» (Замковый Комплекс «Мир»), 21–22 нояб. 2002, г.п. Мир. – Минск, 2003. – 54 с.
3. Текущий архив Министерства спорта и туризма Республики Беларусь за 2007 год. Департамент туризма. Отчет НИР «Разработать программы и методики использования историко-культурного наследия и определить локальные историко-культурные территории для развития туризма в Беларуси». – Минск, 2007. – 514 с.
4. Возрождение малых городов и поселков – приоритетные задачи социально-экономического развития страны: сб. материалов для слушателей постоянно действующего семинара руководящих работников республиканских, местных государственных органов. Минск: Академия управления при Президенте Республики Беларусь, 2007. – 185 с.
5. Текущий архив Министерства культуры Республики Беларусь. Управление по охране историко-культурного наследия и реставрации. Информация о ходе выполнения Национальной программы развития туризма в Республике Беларусь на 2006–2010 гг. (первого этапа 2006–2007 гг.).
6. Локотко, А.И. Историко-культурные регионы Беларуси / А.И. Локотко. – Минск, 2002. – 227 с.
7. Можар, Л. Трансформация территориальных туристско-рекреационных систем как фактор регионального развития. Туризм и региональное развитие: сб. науч. ст. / Л. Можар. – Смоленск, 2006. – С. 100–106.
8. Туристская энциклопедия Беларуси. – Минск: Беларуская энциклопедія, 2007. – С. 47.

SUMMARY

The author of the article raises a number of questions in connection with tourism development in small historical towns of Belarus. In particular, the author points out the deficiency of economic sources, low quality of services and their differentiation, weak infrastructure and outdated technical equipment as factors, which hinder tourism development in small towns of Belarus.

In the meantime, small towns seem to play an indispensable role in support of the rural population, serving a role of local service centers.

УДК 973.092.9 «1990/1995»

В.В. Старычонок,

аспірант кафедры новай і навейшай гісторыі БДПУ

МЕСЦА АМЕРЫКАНСКАЙ ГРАМАДСКАЙ ДУМКІ І КАНГРЭСА ЗША Ў АДНОСІНАХ ДА ПЫТАННЯ АБ ПРЫМЯНЕННІ ЗЛУЧАНЫМІ ШТАТАМІ СІЛЫ Ў 1990–1995 ГГ.

Упершай палове 90-х гг. ЗША актыўна ўдзельнічалі ва ўрэгуляванні сусветных крызісаў: у Персідскім заліве (1990–1991), Самалі (1992–1993) і Босніі (1992–1995). Мэтай гэтых місій адпаведна дэкларавалася вызваленне Кувейта, выратаванне галадаючых, стварэнне развітой і дзеяздольнай палітычнай сістэмы і спыненне грамадзянскай вайны. Палітыка Злучаных Штатаў у адносінах да гэтых крызісаў актыўна абмяркоўвалася ў Кангрэсе, шырока асвятлялася СМІ, у той ці іншай ступені прыцягвала ўвагу грамадзян ЗША. У шэрагу выпадкаў апы-

танні грамадскай думкі і матэрыялы слухання Кангрэса паказалі нязгоду амерыканскіх грамадзян і прадстаўнікоў палітычнай эліты з праводзімай прэзідэнцкай адміністрацыяй палітыкай. Напрошваецца вывад аб тым, што ў пытаннях, звязаных з выкарыстаннем узброенай сілы, выканаўчая ўлада прымае рашэнні незалежна ад думкі вышэйназваных структур. Дадзены артыкул прадэманструе, ці так гэта было.

Падчас крызісу ў Персідскім заліве выканаўчая ўлада незалежна ад грамадскай думкі, СМІ і Кангрэса прыняла шэраг ключавых рашэнняў: у

пачату жніўня ўвесці войскі ЗША ў Саудаўскую Аравію для абароны гэтай краіны ад далейшай агрэсіі Ірака (больш за 200 тыс.), у пачатку лістапада павялічыць амерыканскую ваенную прысутнасць у 2 разы, ініцыяваць вайну супраць Ірака і стыць баявыя дзеянні. Нацыянальныя апытанні вядучых амерыканскіх даследчых цэнтраў паказалі, што гэтыя рашэнні спрыялі значным змяненням у грамадскай думцы. Калі да першапачатковага рэзямювання войскаў у Саудаўскай Аравіі большасць рэспандэнтаў (56%) не адабралі гэтую ініцыятыву, а агульны рэйтынг Дж. Буша складаў 60%, то пасля адпаведнага рашэння яго адобрыла больш за 76–81% апытаных, а рэйтынг прэзідэнта вырас да 74% [Б. с. 11, 34; 11, с. 9; 14, с. 22; 20, с. 197]. Такім чынам, менавіта выканаўчая ўлада з самага пачату набліжвала амерыканскую грамадзкасць, якая пераважнай большасцю падтрымала гэтыя ініцыятывы.

Патэбленне эскалацыі канфлікту ў лістападзе выклікала рэзкае супрацьдзеянне палітыцы прэзідэнта з боку часткі зліты і грамадскасці, у асноўным дэмакратаў. Прыкладна палова апытаных скілялася да палітыкі санкцый, другая палова – да сілавых вырашэння канфлікту. Адзначылі, што хоць палітызацыя насельніцтва ажыццяўлялася аж да пачатку баявых дзеянняў, больш за палову прэзідэнта атакаваць іракскія пазіцыі пераважнай большасцю амерыканцаў адобрылі яго рашэнне і не змянілі сваёй думкі да завяршэння вайны. Усе нацыянальныя апытанні паказалі рэзкае павелічэнне рэйтынга прэзідэнта і адабрэння палітыкі Злучаных Штатаў у Персідскім заліве пасля пачатку баявых дзеянняў (на павялічылася на 15–28 пунктаў) [20, с. 70, 200; табл. 85–86, 88; 24, с. 152]. Асабліва важна тое, што Дж. Буш прыняў рашэнне пачаць баявыя дзеянні пры істотнай апазіцыі яго палітыцы з боку амерыканскай грамадскасці.

Сімі падчас крызісу ў Персідскім заліве таксама абмяжоўвалі толькі прынятыя прэзідэнтам рашэнні, а пасля пачатку баявых дзеянняў супраць Ірака неадкладна іх падтрымалі. У гэтым чаргу, прэзідэнцкая адміністрацыя ўвяла санкцыі на рэпартажы журналістаў з зоны баявых дзеянняў, кантралюючы паток інфармацыі, перапытваючы з рэгіёну, і абмяжоўваючы доступ журналістаў да крыніц інфармацыі і месц баявых дзеянняў. Журналістаў, напрыклад карэспандэнта тэлеканала Сі эн эн П. Арнета, якія знаходзіліся ў Багдадзе і асвятлялі вайну не задавальнялі ваенных і адміністрацыю чынам, апошні аб'явілі аб'явілі ў іракскай прапагандзе. Такая ж сітуацыя назіралася пры рашэнні Дж. Буша прыняць сілу ў Панаме ў 1989 г. Ён не чакаў адабрэння Кангрэса і грамадскасці, таму атрымаў яго адсутна. Тады ж была ўведзена ваенная цэнзура.

Заканчэнне вайны было неадназначна адзначана амерыканскай грамадскацю: больш

шасць амерыканцаў выступалі за прадаўжэнне баявых дзеянняў і звяржэнне С. Хусейна. Цікавае ў гэтым плане апытанне, праведзенае газетай Нью Йорк Таймс 24 лютага – 1 сакавіка 1991 г., у адпаведнасці з якім большасць рэспандэнтаў (55%) выступіла за прадаўжэнне вайны да той пары, пакуль С. Хусейн не будзе адхілены ад улады. Паказальна, што большасць амерыканцаў (53%) адабрала звяржэнне С. Хусейна нават у тым выпадку, калі ў выніку загіне некалькі тысяч амерыканскіх ваеннаслужачых [20, с. 78, табл. 163, 190]. Тым не менш, адміністрацыя Дж. Буша прыняла рашэнне спыніць вайну. Відавочна, не думка амерыканскай грамадскасці паўплывала на адпаведнае рашэнне, а такія прычыны, як, напрыклад, прыбліжэнне свяшчэнных мусульманскіх свят (Рамадан і Хадж) і пагаршэнне кліматычных умоў у рэгіёне.

Тое ж самае можна сказаць пра дынаміку амерыканскай грамадскай думкі ў працэсе ўрэгулявання Злучанымі Штатамі крызісу ў Самалі. Толькі рашэнне Дж. Буша 25 лістапада 1992 г. (прынятае, калі Кангрэс знаходзіўся на канікулах) увесці значны амерыканскі воінскі кантынгент (амаць 30 тыс. ваеннаслужачых) для аказання гуманітарнай дапамогі пацярпеўшым ад голаду самалійцам, ад якога к таму часу загінула каля 300 тыс. чалавек, актывізавала інтарэс грамадскасці да гэтага крызісу. Калі ў верасні толькі 11% амерыканцаў сачылі за развіццём падзей у Самалі вельмі ўважліва, то ў снежні гэтая лічба вырасла да 39%, а ў пачатку студзеня 1993 г. – да 52% [6, с. 205]. Паказальна, што менавіта пасля аб'яўлення аб рашэнні накіраваць амерыканскіх ваеннаслужачых у Самалі грамадзяне ЗША далі станоўчую ацэнку Дж. Бушу ўпершыню пасля снежня 1991 г.: па апытаннях, праведзеных Інстытутам Гэлапа 4–6 снежня і 18–20 снежня, яго рэйтынг склаў 49%. Цікава, што да пачатку аперацыі так лічыла меншасць грамадзян ЗША: толькі 34% у сярэдзіне кастрычніка і 43% 20–22 лістапада [8, с. 17].

Адміністрацыя новага прэзідэнта ЗША Б. Клінтана расшырыла місію да задачы прымірэння канфлітуючых бакоў і канчатковага ўстанавлення міру. Такое рашэнне выклікала супрацьдзеянне самалійскіх ваенізаваных груп на чале з М. Айдзідам, які прэтэндаваў на атрыманне ўлады ў Самалі і першапачаткова выступаў супраць умяшальніцтва ЗША і ААН ва ўнутраныя справы гэтай краіны. За гэтым сталі адбывацца сутыкненні ваеннаслужачых ААН з самалійцамі, якія прывялі да ахвяр, у тым ліку сярод амерыканскіх салдат. Місія пачала губляць падтрымку грамадскасці, што дакладна прадэманстравала ацэнка грамадзянамі ЗША работы прэзідэнта ў Самалі (табліца): дынаміка грамадскай думкі па гэтым пытанні няўхільна зніжалася (з 51% у чэрвені да 21% 6 кастрычніка) [16, с. 532]. Найбольш нізкага ўзроўню яна да-

Табліца – Эвалюцыя думкі амерыканскай грамадскасці па пытанні эфектыўнасці палітыкі Б. Клінтана ў Самалі (чэрвень – лістапад 1993 г.)

Дата апытання (1993 г.)	Адабраў (%)	Не адабраў (%)	Не ведаю (%)	Арганізацыя, якая правяла апытанне
21–24 чэрвеня	51	21	27	Сі Бі Эс і Нью Йорк Таймс
9–15 верасня	41	39	19	Таймс Мірор
5 кастрычніка	33	53	14	Эй Бі Сі
6 кастрычніка	30	49	21	Эн Бі Сі
6 кастрычніка	21	58	21	Сі Бі Эс

сягнула пасля гібелі 18 амерыканскіх рэйнджэраў 3 кастрычніка. Пасля гэтага амерыканская грамадскасць, СМІ і Кангрэс сталі патрабаваць вывадзена войскаў з Самалі. Адпаведнае рашэнне было прынята 6 кастрычніка.

Аднак уражанне, што менавіта грамадская думка спрыяла адпаведнаму рашэнню прэзідэнта, па шэрагу прычын памылковае, хоць поўнасцю адмаўляць яе ўплыў пасля гібелі рэйнджэраў нельга. На наш погляд, тут назіраецца толькі паслядоўнасць падзей (негатывная рэакцыя амерыканскай грамадскасці і наступны вывад войскаў), але адсутнічае прычинная сувязь. Чаму?

Па-першае, на ўсім працягу місіі большасць грамадзян ЗША падтрымлівалі аказанне толькі гуманітарнай, а не ваеннай дапамогі: у снежні 1992 г. толькі 31% амерыканцаў адабралі ўдзел арміі ЗША ў спыненні вайны, а 59% хацелі абмежаваць гуманітарнай місіяй [17, с. 51]. У студзені 1993 г. большасць рэспандэнтаў (52–81%) лічылі асноўнай мэтай місіі ліквідацыю голаду ў Самалі [7, с. 119, 121]. Амерыканскімі даследчыкамі і палітыкамі было адзначана, што амерыканцы не гатовы былі ахвяраваць ніводным сваім салдатам нават дзеля выратавання соцень тысяч самалійцаў [10, с. 41; 21, с. 31]. Такім чынам, прэзідэнцкая адміністрацыя ініцыявала баявыя дзеянні, нягледзячы на першапачатковую адсутнасць шырокай падтрымкі гэтай ініцыятывы з боку амерыканскай грамадскасці.

Па-другое, Самалі, безумоўна, не ўяўляла нацыянальнага інтарэсу для ЗША. Асноўная задача місіі – выратаванне галадаючых – ужо была выканана. Бязбольна прадоўжыць аперацыю не ўдалося. Лагічна лічыць, што па гэтых аб'ектыўных прычынах прэзідэнцкая адміністрацыя рашыла ўхіліцца ад місіі. Гэтаму ёсць пацвярджэнне: 20 верасня дзяржсакратар У. Крыстафер праінфармаваў ААН аб намеры прэзідэнцкай адміністрацыі вывесці войскі ў бліжэйшай будучыні і сказаў, што Злучаныя Штаты ўжо не зацікаўлены ў лоўлі М. Айдзіда [13, с. 260; 26, с. 179]. 21 верасня памочнік прэзідэнта па нацыянальнай бяспецы Э. Лэйк у прамове ў Школе міжнародных даследаванняў універсітэта Дж. Хопкінса заявіў, што вывад войскаў з Самалі з'яўляецца ўсяго толькі пытаннем часу [18,

с. 16]. Такім чынам, грамадская думка па самалійскім пытанні не вызначала самалійскую палітыку як адміністрацыі Дж. Буша, так і Б. Клінтана.

Такая ж тэндэнцыя прасочваецца і па пытанні ўдзелу ЗША ва ўрэгуляванні баснійскага крызісу: прэзідэнцкая адміністрацыя не заўсёды дзейнічала ў адпаведнасці з грамадскай думкай. Б. Клінтан, які перамог на выбарах, прапанаваў шэраг мер, накіраваных на ўрэгуляванне крызісу, сутнасць якіх зводзілася да наступнага прымяненне сілы ў адносінах да баснійскіх сербаў і зняцце з баснійскіх мусульман эмбарга на пастаўкі зброі, уведзенага раней ААН. Амерыканскае кіраўніцтва меркавала, што такім чынам баснійскія мусульмане змаглі б абараніцца ад сербаў. Але адразу ж рэалізаваць гэтыя ініцыятывы не ўдалося, бо еўрапейскія дзяржавы, асабліва Вялікабрытанія і Францыя, іх не падтрымлівалі. Еўрапейскія саюзнікі і ААН меркавалі, што падобная палітыка справакуе актывізацыю баявых дзеянняў у рэгіёне і, у выніку, паставіць пад пагрозу міратворчыя сілы ААН, уключаючыя воінскія кантынгентны гэтых краін. Так, падчас першай сустрэчы Б. Клінтана з прэзідэнтам Францыі Ф. Мітэранам 9 сакавіка апошні сказаў, што хоць і накіраваў 5 тыс. французскіх ваеннаслужачых у Боснію, ён больш спачывае сербам, чым амерыканскі прэзідэнт, і ў меншай ступені гатовы пагадзіцца з ідэяй адзінай Босніі, узначальваемай мусульманамі. Такой жа пазіцыі прытрымлівалася Вялікабрытанія [2, с. 572].

Грамадскасць заняла памяркоўную пазіцыю па дадзеным пытанні. Прапанова Б. Клінтана зняць эмбарга не знайшла водгуку ў амерыканцаў. Адно апытанні паказалі, што толькі нязначная большасць амерыканцаў падтрымалі гэтую ініцыятыву, а другія – супрацьлеглы рэзультат. 4 мая 1993 г., напрыклад, зняцце эмбарга падтрымала палова апытаных, 5 мая яго падтрымала 58% (максімальны паказчык гэтага года), а 6 мая – толькі 41% (54% выступілі супраць) [25, с. 174]. У далейшым грамадзяне ЗША яшчэ менш падтрымлівалі зняцце эмбарга: у чэрвені-ліпені 1995 г. гэтую ініцыятыву падтрымлівала толькі 36–43% апытаных (толькі адно апытанне гэтага часу паказала супрацьлеглы рэзультат) [25, с. 174]. Сілавое ўздзеянне ў адносінах да сербаў, асабліва авіяўдары, на ўсім працягу канфлікту ў цэлым адабрала большасць грамадзян ЗША. Але адмова прэзідэнцкай адміністрацыі пачаць бамбардзіроўкі не супярэчыла грамадскай думцы, бо большасць амерыканцаў адабралі бамбардзіроўкі толькі з саюзнікамі, а апошнія ад прымянення сілы адмовіліся. Насуперак грамадскай думцы Б. Клінтан дзейнічаў па-іншаму. Ён аддаў распараджэнне накіраваць 20 тыс. амерыканскіх ваеннаслужачых у Боснію ў снежні 1995 г., калі грамадзянская вайна ў краіне ўжо скончылася. Толькі нязначная частка гра-

Кандыдат у прэзідэнты Б. Клінтан разам з Босніяй і Камбоджай абазначыў Самалі рэгіёнам, дзе шматбаковая акцыя мае рэальныя шансы завяршыцца паспяхова [6, с. 203].

Дж. Буш устрымліваўся ад удзелу ў аперацыі. Сваю ролю ў гэтым адыграла ўзмацніўшаяся падчас выбарчай кампаніі крытыка Дж. Буша за павышаную ўвагу да знешняй палітыкі не на карысць рашэння ўнутраных праблем. Было прынята кампраміснае рашэнне.

Тым не менш, некаторыя кангрэсмены лічылі недастаковым толькі аказанне гуманітарнай дапамогі. На прэс-канферэнцыях шасці членаў Палаты прадстаўнікоў Кангрэса ЗША ў Найробі 18 лістапада і сенатараў П. Саймана, Н. Кесебаум і Х. Вулфарда ў Вашынгтоне 21 лістапада імі было заяўлена аб неабходнасці паслаць войскі ў Самалі. 18 лістапада адбылася сустрэча Дж. Буша з Б. Клінтанам, падчас якой апошні абазначыў чатыры раёны ў свеце, патрабуючы павышанай увагі, – былы СССР, Боснія, НАФТА і Самалі [19, с. 400–402]. 25 лістапада Дж. Буш прымае рашэнне накіраваць амерыканскія войскі ў Самалі ў складзе місіі ААН.

Выканаўчая ўлада планавала абмежавацца толькі аказаннем гуманітарнай дапамогі. Прадстаўнікі прэзідэнцкай адміністрацыі называлі місію абмежаванай (ліквідацыя голаду) і лічылі, што яна завяршыцца вельмі хутка [2, с. 615]. Гэта, безумоўна, азначала не ваенны характар місіі, якую падтрымлівалі і амерыканская грамадскасць, і палітычная эліта, і ААН, нязначныя затраты на яе і мінімальныя намаганні з боку ЗША. Напэўна, пры такіх умовах неразумна было адмаўляцца ад удзелу ў аперацыі. Гэта значыць у дадзеным выпадку правільна гаварыць аб супадзенні пазіцыі прадстаўнікоў палітычнай эліты і выканаўчай улады. Такую ж выснову можна зрабіць аб самалійскай палітыцы наступнага прэзідэнта Б. Клінтана.

Як ужо гаварылася, у верасні місія ператварылася ў адкрыта ваенную і палітычную і суправаджалася няўдачамі ваеннага характару. У Кангрэсе ўдзел ЗША ў місіі крытыкавалі не толькі рэспубліканцы, але і дэмакраты: старшыня сенацкага падкамітэта па аперацыях за мяжой П. Ліхі, старшыня палаты прадстаўнікоў камітэта па замежных справах Л. Гамільтон, старшыня сенацкага камітэта па асігнаваннях Р. Берд і інш. Апошні, абмяркоўваючы залішняе ваеннае далучэнне ЗША за мяжой, ужо з лютага 1993 г. накіраваў 3 пісьмы прэзідэнта і 4 разы выступаў у Сенаце ў сувязі з гэтым [4, с. 79]. У верасні пераважнай большасцю галасоў (90 супраць 7) Сенат і Палата прадстаўнікоў (406 супраць 26) прынялі рэзалюцыі, у адпаведнасці з якімі да 15 лістапада ад адміністрацыі прэзідэнта патрабавалася растлумачыць мэты місіі, а таксама атрымаць адабрэнне Кангрэса на яе прадаўжэнне. Супрацоўнікі прэзідэнцкай

адміністрацыі гаварылі пра хуткае спыненне місіі і далі распараджэнне аб вывадзе войскаў пасля гібелі рэйнджэраў.

Націск Кангрэса, як і грамадскай думкі, безумоўна, меў месца, але былі і іншыя, аб'ектыўныя прычыны, якія сведчылі аб неабходнасці завяршэння місіі: уцягненне ЗША ў, магчыма, зацяжны канфлікт, небяспечны матэрыяльным і людскімі стратамі ў рэгіёне, які не ўяўляе нацыянальнага інтарэсу або канкрэтнай выгады для ЗША. Менавіта такія ўмовы прывялі да рашэння выканаўчай улады вывесці войскі з Самалі. А гібель рэйнджэраў і асвятленне гэтых падзей СМІ, на наш погляд, толькі драматызавала сітуацыю, стварыўшы няправільнае ўражанне аб залежнасці прэзідэнцкай адміністрацыі ад заканадаўчай улады і амерыканскай грамадскасці.

Больш дакладна прасочваецца незалежнасць выканаўчай улады ад заканадаўчай па пытаннях ваеннага характару ў спробах ЗША вырашыць баснійскую праблему. Па пытанні баснійскай палітыкі адміністрацыі Б. Клінтана 18 лютага 1993 г. адбыліся сенацкія слуханні падкамітэта па Еўрапейскіх справах камітэта міжнародных адносін. Удзельнікі слуханняў, аднадушна падтрымаўшы зняцце эмбарга і прымяненне сілы, крытыкавалі Б. Клінтана, лічылі яго палітыку недастаткова жорсткай [29].

Паказальна, што па пытанні прымянення сілы думкі раздзяліліся: частка выступала за выкарыстанне наземных войскаў, частка прапаноўвала абмежавацца нанясеннем авіяўдараў. Быў дырэктар ЦРУ У. Колбі прапанаваў накіраваць у Боснію ў аднабаковым парадку 30–50 тыс. амерыканскіх ваеннаслужачых, мяркуючы, што пасля такога рашэння саюзнікі падтрымаюць ЗША, а сербы пойдучы на перагаворы [29, с. 29–32]. Былы дырэктар Агенцтва нацыянальнай бяспекі ЗША генерал У. Одам меркаваў, што для ўрэгулявання канфлікту трэба спачатку нанесці масіраваныя авіяўдары, а потым забяспечыць воінскую прысутнасць ва ўсіх югаслаўскіх рэспубліках, акрамя Славеніі, на працягу 10–20 гадоў 6–10 дывізіі НАТА (300–400 тыс. ваеннаслужачых), дзве з якіх павінны быць амерыканскімі (50–100 тыс. ваеннаслужачых). Супрацоўнікі карпарацыі РЭНД Д. Гомперт, падтрымліваючы воінскую прысутнасць сухапутных сіл ЗША, лічыць, што і гэтага можа аказацца недастаткова [29, с. 68–74, 80–81].

П. Нітцэ са Школы міжнародных адносін універсітэта Дж. Хопкінса ў Вашынгтоне быў больш асцярожным, хоць і адзначыў неабходнасць зняцця рэжым С. Мілошавіча як «найгоршы-в-марксісцка-сталінскай тыраніі». Ён толькі адзначыў неабходнасць нанясення кропкавых авіяўдараў па баснійскіх сербах і прадаўжэння эканамічнай блакады [29, с. 7, 27–28, 33]. Супрацоўнік Інстытута прадпрымальніцтва Д. Кіркпатры параўнаўшы сербскага лідэра з С. Хусейнама

Пад Лотам, а бяздзейнае ЕС і ЗША – з пазіцыяй арабскіх краін напярэдадні ўварвання Б. Мушаррафа ў Афганістан напярэдадні Другой сусветнай вайны, таксама падтрымліваў толькі нанясенне адзінадушша [29, с. 16, 18, 33].

Сенатары Дж. Байдэн, Р. Лугар, Р. Фейнгольд, а таксама П. Нітцэ і Д. Кіркпатрык лічылі неадмыслымым напрамак амерыканскага наземна-ваздушнага кантынгенту ў Боснію, а апошні нават падверг рэзкай крытыцы аб'яцанне Б. Клінтана дабраць гэтай [29, с. 4–11]. Безумоўна, сенатары меркавалі, што ААН павінна ўзяць на сябе адказнасць за ўрэгуляванне крызісу.

Такім чынам, заканадаўчая ўлада падтрымлівала зняццё эмбарга з баснійскіх мусульман і нанясенне авіяўдару па пазіцыях баснійскіх сербаў, але выступала супраць накіравання амерыканскіх сухалучных сіл у Боснію. У цэлым, такім пазіцыя была характэрна для кангрэсменаў на ўсім працягу баснійскага крызісу. Прэзідэнцкая адміністрацыя дзейнічала супрацьлеглым чынам: марудзіла на працягу трох год з нанясеннем авіяўдару, накладала вета на рэзалюцыю Кангрэса аб зняцці эмбарга і ўвяла наземныя войскі ў Боснію ў снежні 1995 г. пасля заканчэння грамадзянскай вайны ў гэтай краіне. Паказана, што прэзідэнт прыняў апошняе рашэнне, няспадзявана на сур'ёзную апазіцыю як дэмакратаў, так і рэспубліканцаў у Кангрэсе, а таксама насуперак грамадскай думцы. Грамадзяне і многія кангрэсмены проста не бачылі сэнсу накіравання амерыканскіх ваеннаслужачых у Боснію, дзе вайна ўжо скончылася.

Такім чынам, прэзідэнцкая адміністрацыя рэспубліканца Дж. Буша і дэмакрата Б. Клінтана імкліва рашэнні аб выкарыстанні сілы, кіруючыся бачаннем знешняй палітыкі, а грамадзянская думка і пазіцыя кангрэсменаў не былі рашучымі. Выканаўчая ўлада разглядала гэтыя рашэнні толькі ў якасці дапаможных, у якіх адназначна рашэнні толькі абмяркоўваліся і распрацоўваліся.

ЛІТАРАТУРА І КРЫНІЦЫ

- Байдэн, Дж. Мир стал другим / Дж. Буш, Б. Скоукрофт. – М.: Международные отношения, 2004. – 502 с.
- Клинтон, У. Дж. Моя жизнь / У. Дж. Клинтон. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 1088 с.
- Миллер, Р. Военные полномочия президента и события в Персидском заливе / Р. Пайос // США: экономика, политика, идеология. – 1992. – № 5.
- Чуксеев, В. Я. Внешнеполитические проблемы администрации Билла Клинтона / В. Я. Чуксеев // США: экономика, политика, идеология. – 1994. – № 2.
- American Opinion on Events in the Persian Gulf, January 1991 // Gallup Poll Monthly. – 1991. – № 304, January. – P. 2–35.
- Baum, M.A. How Public Opinion Constrains the Use of Force: The Case of Operation Restore Hope / M.A. Baum // Presidential Studies Quarterly. – 2004. – V. 34. – № 2. – P. 187–226.
- Day, T. Impact of Public Perception on US National Policy: a Study of Media Influence in Military and Government Decision Making [Электронный ресурс]. – Naval Postgraduate School Monterey, CA, 2002. – xiii, 100 p.

8. Bush Job Performance – Trend // Gallup Poll Monthly. – 1993. – № 328, January. – P. 16–17.
9. Letter to Congressional Leaders on the Persian Gulf Crisis, January 8, 1991 // Bush G. Public Papers of the President of the United States: George Bush 1991–1992. Book I. – Washington, D.C.: United States Government printing office, 1993. – P. 14.
10. Dole, B. Shaping America's Global Future. Foreign Policy / B. Dole. – 1995. – № 98. – P. 29–43.
11. Gergen, D. America's Missed Opportunities / D. Gergen // Foreign Affairs. – 1991/1992. – V. 71. – № 1. – P. 1–19.
12. Glennon, M.J. The Gulf War and the Constitution / M.J. Glennon // Foreign Affairs. – 1991. – V. 70. – № 2.
13. Halberstam, D. War In a Time of Peace: Bush, Clinton and the generals / D. Halberstam. – New York: Scribner, 2001. – 543 p.
14. Hugick, L. Bush Approval Reverts to Pre-Soviet Coup Levels. Gradual Decline Since Gulf Victory / L. Hugick // Gallup poll monthly. – 1991. – № 312. – P. 22.
15. Kassebaum, N., Simon, P. Save Somalia from Itself / N. Kassebaum, P. Simon // New York Times. – 1992. – January, 2. – P. A21.
16. Klarevas, L.J. Trends: The United States peace operation in Somalia / L.J. Klarevas // Public Opinion Quarterly. – 2000. – № 64. – P. 523–40.
17. Kohut, A., Toth, R. Arms and the People / A. Kohut, R. Toth // Foreign Affairs. – 1994. – V. 73. – № 6. – P. 47–61.
18. Lake, A. From Containment to enlargement / A. Lake // Vital Speeches of the Day. – 1993. – V. 60. – P. 16.
19. Mermin, J. Television news and American intervention in Somalia: The Myth of a Media-driven foreign policy / J. Mermin // Political Science Quarterly. – 1997. – № 112. – P. 385–403.
20. Mueller, J. Policy and Opinion in the Gulf War / J. Mueller. – Chicago: University of Chicago Press, 1994. – xviii, 379 p.
21. Mueller, J.E. Policy Principles for Unthreatened Wealth-Seekers / J.E. Mueller // Foreign Policy. – 1996. – № 102. – P. 22–33.
22. Mueller, J. Public Opinion as a Constraint on U. S. Foreign Policy: Assessing the Perceived Value of American and Foreign Lives / J. Mueller // Prepared for presentation at the National Convention of the International Studies Association, Los Angeles, California, 2000, March 1. – P. 1–32.
23. The Persian Gulf crisis: Relevant documents, correspondence, reports: Report / Prep. by the Subcomm. on arms control, intern. security a. science of the Comm. on foreign affairs, US House of representatives. – Washington: United States Government printing office, 1991. – VI, 259 p.
24. Sobel, R. The Impact of Public Opinion on U.S. Foreign Policy Since Vietnam / R. Sobel. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – xii, 276 p.
25. Sobel, R. U.S. and European Attitudes toward Intervention in the Former Yugoslavia / R. Sobel // The World and Yugoslavia's Wars / ed. R.H. Ullman. – New York: Council on Foreign Relations Press, 1996.
26. Strobel, W.P. Late-Breaking Foreign Policy: The New Media's Influence on Peace Operations / W.P. Strobel. – Washington, D.C.: U.S. Institute of Peace, 1997. – xiii, 275 p.
27. United States. House of representatives. Comm. on foreign affairs. Crisis in the Persian Gulf: Hearings and markup before the Comm. on foreign affairs, House of representatives, 101st Congr., 2d sess., Sept. 4 a. 27, Oct. 18, 1990. – Washington: United States Government printing office, 1990. – III, 130 p.
28. United States. Senate. Committee on Armed Services. Crisis in the Persian Gulf region: US policy options and implications Hearings before the Committee on Armed Services, United States Senate, 101st Congress, 2nd session. Sept. 11, 13; Nov. 27, 28, 29, 30; Dec. 3, 1990. – Washington: United States Government printing office, 1990. – IV, 765 p.
29. United States. Congress. Senate. Subcomm. on European affairs of the Comm. on foreign relations. American Policy in Bosnia: hearings before the Subcommittee on European Affairs of the Committee on Foreign Relations, U.S. Senate, 103rd Congress, 1st session, Febr. 18, 1993. – Washington: Government Printing Office, 1993. – III, 97 p.